

Антибиотиклар: Улар Нима ва Уларни Қандай Ишлатиш Керак

7
БОБ

Антибиотиклар тўғри ишлатилганда жуда фойдали ва муҳим дорилардир. Улар бактериялар келиб чиққан инфекциялар ва касалликларга қарши курашади. Машҳур антибиотиклар: Пенициллин, тетрациклин, стрептомицин, левомецетин ва сульфаниламидлардир

Турли антибиотиклар ҳар хил йўллар билан маълум инфекцияларга қарши курашадилар. Барча антибиотикларнинг ишлатилишида ўзига яраша хавфи бор, лекин баъзилари бошқаларига нисбатан хавфлироқ. Антибиотикларни танлаш ва ишлатишда жуда эҳтиёткор бўлинг.

Антибиотикларнинг турлари кўп ва улар турли фирмалар томонидан берилган турли номлар билан сотилади. Бундан саросимага тушиш мумкин. Шунга қарамай, энг зарур антибиотиклар бир нечта асосий гуруҳларга ажратилади:

антибиотик гуруҳи	дорининг умумий номидан мисол	сотилиш ёки фирма томонидан берилган махсус номи	бетга қаранг
ПЕНИЦИЛЛИНЛАР	Феноксиметил- Пенициллин	Феноксиметил- Пенициллин	_____ 629
АМПИЦИЛЛИН	Ампициллин	Ампициллин	_____ 634
ТЕТРАЦИКЛИНЛАР	Доксициклин	Т-докси	_____ 637
СУЛЬФАНИЛАМИД	Сулфамтоксазол+ Триметоприм	Т-исептол ва бошқалар	_____ 640
АМИНОГЛИКОЗИД	Гентамицин	Гентамицин	_____ 634
ЛЕВОМИЦЕТИН	Левомецетин	Левомецетин	_____ 639
ЭРитромицин	Эритромицин	Эритромицин	_____ 636
ЦЕФАЛОСПОРИН	Цефотаксим	Клафоран	_____ 645
ХИНОЛОНЛАР	Ципрофлоксацин	Сифлокс	_____ 647

Эслатма: Ампициллин Пенициллиннинг бир тури бўлиб, оддий Пенициллинларга нисбатан бактерияларнинг кўп турларини ўлдиради.

Агар сиз дорининг фирма томонидан берилган номини билсангиз-у, қайси гуруҳга киришини билмасангиз, шишача ёки қутидаги кичик ҳарфли ёзувларни ўқинг ёки дорихона ходимларидан сўранг. Масалан: сизда „Трихопол“ деган дори бор, лекин унинг нималигини билмаяпсиз, кичик ҳарфли ёзувини ўқинг. Унга кўра „Метронидазол“ экан.

Антибиотикнинг қайси гуруҳга киришини, қайси касалликларга қарши эканлигини ва уни хавфсиз ишлатиш учун қандай эҳтиёт чораларига риоя қилишингиз кераклигини билмай туриб ҳеч қачон ишлатманг.

Шу китобнинг Яшил Саҳифалар бўлимида антибиотикларнинг ишлатилиши, миқдори, хавфи ва эҳтиёт чоралари ҳақида маълумотлар олишингиз мумкин. Дорингиз номини шу бетларнинг бошланишидаги алфавит бўйича топинг.

АНТИБИОТИКЛАРНИ ИШЛАТИШГА ДОИР УМУМИЙ ЙЎЛ-ЙЎРИҚЛАР

1. Агар сиз антибиотикнинг қандай ишлатилишини ва қандай инфекцияларга қарши курашишини аниқ билмасангиз, уни ишлатманг.
2. Сиз даволамоқчи бўлган инфекцияга қарши фақат тавсия этилган антибиотикни ишлатинг.
3. Антибиотикларнинг ишлатилишидаги хавфли томонларини билинг ва китобда берилган эҳтиёт чораларига риоя қилинг. (Яшил Саҳифалар бўлимига қаранг).
4. Антибиотикларни фақат тавсия қилинган миқдорларда ишлатинг (кўп ҳам эмас, оз ҳам эмас). Антибиотик миқдори касаллик ва беморнинг ёши ва вазнига боғлиқ.

5. Агар антибиотик таблеткаларини ичиб яхши натижага эришсангиз, ҳеч қачон уларнинг уколени олманг. Фақат жуда зарур бўлиб қолгандагина укол олинг.

6. Касаллик белгилари тўла йўқолиб кетгунга қадар антибиотиклар ичишни тўхтатманг. Иситма ёки касалликнинг барча белгилари йўқ бўлиб кетгандан сўнгра ҳам дори ичишни камида яна 2 кун давом эттиринг. (Сил, мохов каби баъзи касалликлар бемор яхши бўлиб қолганидан кейин ҳам, дорини ойлар ёки йиллар давомида қабул қилиши керак. Ҳар бир касаллик хусусида берилган йўл-йўриқларга риоя қилинг.)

7. Агар антибиотик тошма, қичишиш, нафас қийинлашиши ёки бошқа жиддий таъсирлар сабабчиси бўлса, уни қабул қилишни **тўхтатинг** ва сиз бутун ҳаётингиз давомида бу дорини **қайта ишлатмаслигингиз керак**. (159-бет).

8. **Антибиотикларни жуда зарур пайтлардагина ишлатинг.** Антибиотикларнинг кўп қабул қилиниши, инфекцияга қарши курашадиган кучининг пасайишига олиб келиши мумкин.

МАЪЛУМ АНТИБИОТИКЛАРНИ ИШЛАТИШГА ДОИР ЙЎЛ-ЙЎРИҚЛАР

1. Пенициллин ёки Ампициллин уколларини қилаётганингизда аллергик таъсирларга қарши керак бўладиган *Адреналин* (эпинефрин) ампулалари доим тайёр турсин. (160-бет)

2. Пенициллинга аллергияси бор одамлар эритромицин ёки сульфаниламидлар каби бошқа антибиотикларни ишлатсин. (636-640-бетлар).

3. *Таъсир доираси кенг* - Тетрациклин, Ампициллин ёки бошқа антибиотиклар ўрнига таъсир доираси Пенициллин ёки бошқа антибиотиклар ишлатилиш мумкин бўлса, таъсир доираси кенг антибиотикларни ишлатманг. Таъсир доираси кенг антибиотиклар таъсир доираси *тор хилларига* нисбатан кўплаб бактерия турларига

қарши курашади. Шунинг учун улар бизнинг организмимизга фойдали баъзи бактерияларни ҳам ўлдириши мумкин.

4. Левомецетинни фақат оғир ёки ҳаёт учун хавфли, ич терлама каби маълум касалликларга қарши ишлатинг. У хавфли дори. **Ҳеч қачон** уни оддий касалликлар учун ишлатманг. Янги туғилган болаларга ҳам берманг (фақат кўкйўталдан ташқари 561-бет).

5. Ҳеч қачон тетрациклин ёки левомецетин уколларини олманг. Улар ичилганда хавфсизроқ, оғриқсизроқ ва баъзи ҳолларда уколлардан ҳам фойдалироқдир.

6. Тетрациклин ёки ципрофлоксацинни (сифлокс, ципролет) ҳомиладор аёллар ҳамда болаларга берманг. Булар янги тиш ва суякларни шикастлаши мумкин (637-бет).

7. Аминогликозидлар гуруҳига кирувчи (Канамицин ва Гентамицинлар ҳам) дорилар анча заҳарли. Кўпинча уларни энгил инфекцияларга тавсия қиладилар, бунда уларнинг зарари фойдасидан кўпроқдир. Уларни фақат жиддий касалликларга қарши тавсия қилинган бўлса ишлатинг. Лекин буларни шамоллаш, грипп ва оддий касалликларига қарши **ҳеч қачон** ишлатманг.

8. Ампициллин каби антибиотиклар фойдали бактерияларни ўлдирадилар. Қатиқ ёки творог истеъмол қилиш ўлдирилган фойдали бактерияларни янгиланишига ва организмнинг табиий балансини қайта тиклашга ёрдам беради (кейинги бетга қаранг).

9. Қатиқни истеъмол қилиш, Ампициллин каби антибиотиклар қириб ташлаган керакли бактерияларни қайта тиклашга ёрдам беради ва танадаги табиий бактериал мувозанатни яхшилади (кейинги бетга қаранг).

АНТИБИОТИК ЁРДАМ БЕРМАЁТГАНГА ЎХШАСА, НИМА ҚИЛИШ КЕРАК

Кўпгина оддий инфекцияларни антибиотиклар бир ёки икки кун ичида даволай бошлайди.

Агар антибиотик ёрдам бермаётган бўлса, бунинг сабаби қуйидаги ҳолатлар бўлиши мумкин:

1. Касаллик сиз ўйлаган касаллик бўлмаслиги мумкин. Сиз фойдасиз дори ишлатаётган бўлишингиз мумкин. Касалликни аниқ билиб олишга ва дорини тўғри ишлатишга ҳаракат қилинг.

Ҳаммабоп Тиббиёт Қўлланмаси 2013

2. Антибиотик миқдори нотўғри бўлса, уни текширинг.

3. Бактерия бу антибиотикка *чидамли* бўлиб қолган бўлса, дори уларни ўлдиролмайди. Ўша касаллик учун таклиф қилинган бошқа антибиотикларни ишлатиб кўринг.

4. Сиз касалликни даволашни етарли даражада билмаётгандирсиз. Ҳолат жиддийлашаётган ёки оғирлашаётган бўлса мутахассисдан тиббий маслаҳат олинг.

Бу учала бола ҳам шамоллаган эди

Унга нима ёмон таъсир қилди?

Пенициллин!
(Аллергик шок,
159-бетга қаранг).

Мусибатни нима олиб келди?

Левомецетин!
(бу дорининг хавфлари
ва эҳтиёт чоралари
ҳақида 639-бетга
қаранг).

Нимага бола яхши бўлиб қолди?

У хавфли дориларни
ичмаган - фақат мева
шарбати, яхши
сифатли
овқатларни истеъмол
қилган ва дам олган.

Антибиотикларни оддий шамоллаш давосига ишлатиш яхшиликка олиб келмайди. Антибиотикларни ёрдам бериши аниқ бўлган касалликларга қарши ишлатинг.

АНТИБИОТИКЛАР ИШЛАТИШНИ ЧЕГАРАЛАШНИНГ АҲАМИЯТИ

Ҳамма дориларнинг ишлатилиши чегараланиши керак. Бу қуйидаги сабабларга кўра антибиотиклар учун айниқса аҳамиятлидир:

1. Заҳарланиш ва таъсирчанлик. Антибиотиклар нафақат бактерияларни ўлдиради, шунингдек, организмга уни заҳарлаш ёки аллергик таъсир кўрсатиш орқали зарар етказиши ҳам мумкин. Керак бўлмаган антибиотикларни ишлатиш сабабли ҳар йили кўплаб одамлар ҳалок бўладилар.

2. Табиий мувозанатни бузиши. Организмдаги ҳамма бактериялар ҳам зарарли эмас. Баъзи бактериялар организм нормал ишлаши учун керак. Кўпинча антибиотиклар керакли бактерияларни ҳам зарарлиларига қўшиб ўлдирадилар. Антибиотик берилган болаларнинг оғизларида (тил оқариши, 286-бет) ёки терисида баъзан замбуруғ касалликлари (пўпанак, 298-бет) ривожланади. Бунинг сабаби, антибиотиклар замбуруғларни назорат қилиб турувчи бактерияларни ўлдирадилар.

Шу сабабдан, Ампициллин ва таъсир доираси кенг бўлган бошқа антибиотиклар ишлатган одамнинг бир неча кундан сўнг ичи ўтиб қолиши мумкин. Антибиотиклар овқатни ҳазм қилиш учун керакли бактерияларни ўлдириб, ичаклардаги табиий мувозанатни бузиши мумкин.

3. Дорига чидамлик. Антибиотиклар чегараланишининг асосий сабабларидан бири шуки, Антибиотиклар керак бўлмаган пайтларда ва такроран ишлатилса, авжи зарур бўлиб турган маҳалда таъсири сусаяди. Зарур бўлмаганда антибиотикларни ишлатсангиз, кейин жуда керак бўлиб қолганида улар сизга таъсир қилмаслиги мумкин.

Бир хил антибиотик билан ҳужум қилинаверса, бактериялар кучлироқ бўла бошлайди ва бу антибиотикни ишлатганингизда бактериялар ўлмайдиган бўлиб қолади. Натижада, улар антибиотикка чидамли бўлиб қолади. Шунинг учун узоқ даволанилаётган ич терлама каби касалликларни даволаш

мушкуллашиб бормоқда.

Масалан: Левомецетин ундан кўра хавфсизроқ ёки у билан бир хил таъсир қиладиган бошқа антибиотик барҳам топадиган жуда кўп инфекциялар ёки умуман антибиотик ичилмайдиган касалликларга қарши ишлатилиб келмоқда.

Дунёдаги кўпгина жиддий касалликлар антибиотикларга чидамли бўлиб бормоқда. Бунинг энг асосий сабаби, антибиотикларнинг оддий касалликларда ҳам кўплаб ишлатилишидир. **Агар антибиотиклар инсонларнинг ҳаётини сақлашни давом эттиришини хоҳласак, улар ишлатиладиган доирани ҳозиргига нисбатан чегаралаш керак.** Бу эса уларнинг тиббиёт ходимлари ва одамларнинг ўзлари томонидан қанчалик оқилона ишлатилишига боғлиқ.

Кўпгина оддий инфекциялар учун антибиотиклар керак эмас. Оддий тери инфекциялари одатда совун ва сув, иссиқ компресс ёки кўк дори (зелёнка) суртиш билан даволаниши мумкин (446-бет). Нафас йўллари оддий инфекциялари кўп суюқлик ичиш, яхши сифатли овқат ва кўп дам олиш билан энг яхши даволаниши мумкин. **Кўп ич кетишлар учун антибиотикларнинг ҳожати йўқ ва улар ҳатто зарарли ҳам бўлиши мумкин.** Асосийси, кўп суюқлик ичиш (290-бет) ва бола истеъмол қилганича тез-тез овқатлантириб туришдир.

Организм ўзи қарши кураша оладиган касалликларда антибиотиклар ишлатманг. Уларни керак бўлгунга қадар сақлаб қўйинг.